

**SỞ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO TỈNH LÂM ĐỒNG
CÔNG ĐOÀN CƠ SỞ TRƯỜNG THCS VÀ THPT LỘC BẮC**

**“TÁC PHẨM THAM GIA GIẢI BÁO CHÍ VỀ
PHONG TRÀO CÔNG NHÂN VÀ HOẠT ĐỘNG
CÔNG ĐOÀN” TỈNH LÂM ĐỒNG LẦN I, NĂM
HỌC 2021 – 2022**

TÊN TÁC PHẨM:

**THẦY TRÒ TRƯỜNG THCS VÀ THPT LỘC BẮC
CHUNG TAY BẢO TỒN VĂN HOÁ MẠ**

Bảo Lâm, tháng 5 năm 2022

THẦY TRÒ TRƯỜNG THCS VÀ THPT LỘC BẮC CHUNG TAY BẢO TỒN VĂN HOÁ MẠ

XUYẾN CHI TRẦN

Lần đầu tiên khi được tận mắt nhìn thấy những loại nhạc cụ người Mạ, được đắm mình trong không gian văn hoá công chiêng Tây Nguyên, lắng nghe tiếng kèn bầu, đàn tre và đàn môi, tôi mới hiểu vì sao cần phải giữ gìn và phát huy những giá trị văn hoá dân tộc.

Sau khi được người dân giới thiệu, thầy trò chúng tôi tìm đến thôn 4, xã Lộc Bắc để gặp ông K'Pía, một người biết chế tác, sử dụng và lưu giữ nhạc cụ dân tộc Mạ. Ông cho chúng tôi xem chiếc kèn bầu (Buốt, Woốt), sáo Bre mà ông tự tay làm. Thầy trò chúng tôi, kể cả người Mạ, lần Kinh đều rất ngạc nhiên vì lần đầu tiên nhìn thấy. Một trái bầu khô, mấy ống tre nhỏ, sáp ong đất, những vật liệu hết sức bình dị, quen thuộc có thể tìm thấy trong các gia đình người Mạ nhưng khi được chế tác thành nhạc cụ thì đã trở thành một vật thiêng bởi nó kết tinh văn hoá của một dân tộc. Chúng tôi ngồi nghe ông kể về các loại nhạc cụ người Mạ và lắng nghe âm thanh của kèn bầu. Một thứ giai điệu quen thuộc như kéo con người về với đại ngàn, được trở về với bản thể khi con người còn sống hoà mình với thiên nhiên.

Nghệ nhân K' Pía, thôn 4, Lộc Bắc.

Sau đó, chúng tôi lại tiếp tục hành trình tìm đến nhà ông K'Trời ở thôn 2, xã Lộc Bảo. Hôm ấy, trời đã về chiều, ông đi rừng chưa về. Chúng tôi được mời vào nhà sàn và chờ đợi. Đúng 6 giờ chiều, ông có mặt ở nhà. Khi biết thầy trò chúng tôi tìm hiểu về nhạc cụ dân tộc, ông đã rất vui vẻ bày ra tất cả những gì mình có. Nào là bộ chiêng 6 cái, đàn tre, kèn môi và cả chiếc kèn bầu đã bị hỏng nặng. Ông cười và nói: “Cái kèn này của chú bị hư rồi, không thổi được, để chung thôi”. Ông chỉ vào đàn tre và kèn môi, nói thêm: “Mấy cái này là mình tự làm. Còn kèn bầu thì không biết. Vì ngày xưa ông già chỉ nhưng không học”. Tôi thầm nghĩ liệu có bao nhiêu người như ông K'Trời đây còn chắt chiu và gìn giữ những giá trị truyền thống mà ông cha xưa để lại. Trong hành trình đi tìm những giá trị văn hoá bị lãng quên gặp được người như ông thật là một điều may mắn. Và tôi gọi đó là cơ duyên. Cơ duyên giúp tôi tin tưởng và có thêm động lực cho chặng đường phía trước.

Nghệ nhân K' Trời, thôn 3, Lộc Bảo.

KHI NHỮNG GIÁ TRỊ BỊ LÃNG QUÊN

Qua tìm hiểu chúng tôi nhận thấy các nhạc cụ dân tộc Mạ hiện nay không còn nhiều. Bên cạnh công chiêng thì chỉ còn đàn tre, kèn bầu và đàn môi. Đàn đá và kèn T'diếp không còn được tìm thấy trong các gia đình người Mạ ở hai xã Lộc Bắc, Lộc Bảo. Trao đổi với già làng K'Quế ở thôn Hang Ka, xã Lộc Bảo, chúng tôi được biết thêm, hiện nay trong các nhà người Mạ chủ yếu còn lưu giữ công chiêng, các loại khác dường như không có. Khảo sát các gia đình người Mạ ở hai thôn cũng có kết quả tương tự. Ở mỗi thôn, số người còn biết sử dụng và chế tác các nhạc cụ dân tộc rất ít. Hơn nữa, việc truyền dạy cũng hạn chế. Ông K'Trời, thôn 3, xã Lộc Bảo cho biết, con cháu dường như không có hứng thú với việc học cách sử dụng nhạc cụ dân tộc Mạ, bản thân ông cũng muốn truyền dạy nhưng thế hệ trẻ thì không muốn học.

Thực tế cho thấy hiện nay người Mạ không cư trú độc lập mà sống xen kẽ với các dân tộc khác. Sự giao thoa văn hoá đã khiến cho những nghi lễ liên quan đến vòng đời con người ngày càng mất dần. Mặt khác, với chính sách phát triển kinh tế, trên đất rẫy người Mạ dần xuất hiện những cây trồng khác như chè, cà phê, cao su, không còn nhiều những nghi thức liên quan đến vòng cây trồng. Như vậy, khi không gian biểu diễn nhạc cụ không còn, đồng nghĩa với các nhạc cụ dân tộc ngày càng ít được sử dụng và dần phai nhoà trong kí ức. Trong một tương lai không xa nếu những giá trị văn hoá không được trao truyền chắc chắn việc mai một nhạc cụ dân tộc Mạ là điều không thể tránh khỏi.

NHỮNG NỖ LỰC CỦA THẦY VÀ TRÒ

Trước thực trạng đó, thầy trò trường THCS và THPT Lộc Bắc đã bắt tay thực hiện đề tài NCKH “Giải pháp bảo tồn và phát huy nhạc cụ dân tộc Mạ tại xã Lộc Bắc, Lộc Bảo, huyện Bảo Lâm, tỉnh Lâm Đồng” với mong muốn bảo tồn những loại nhạc cụ dân tộc bản địa đang có nguy cơ mai một.

Chúng tôi đã tiến hành khảo sát và phỏng vấn các đối tượng người già Mạ bản địa, thanh thiếu niên và học sinh người Mạ tại địa phương để tìm ra nguyên nhân dẫn đến các nhạc cụ dân tộc Mạ đang bị mai một. Bên cạnh đó, để có cái nhìn toàn diện hơn chúng tôi cũng tiến hành phỏng vấn một số nghệ nhân người Mạ, già làng và chính quyền địa phương. Từ đó, tìm kiếm những giải pháp thiết thực cho việc bảo tồn.

Câu lạc bộ Văn nghệ dân gian người Mạ trong nhà trường.

Qua hỏi thăm, chúng tôi tìm gặp những người biết chế tác và sử dụng nhạc cụ. Sau đó, nhờ họ hướng dẫn cách làm đàn tre, kèn bầu với mong muốn ghi chép lại cách làm để lưu truyền cho các thế hệ sau. Tuy nhiên, làm thế nào để người Mạ hiểu được ý nghĩa việc làm đó không phải là điều dễ dàng. Nhờ những nỗ lực và sự chân thành, chúng tôi đã thuyết phục được ông K'Trời, nhờ ông hướng dẫn cho học sinh làm đàn tre và ghi lại cách làm loại nhạc cụ này. Sản phẩm khi hoàn thiện đã được đưa vào phòng Âm nhạc của trường để trưng bày và giới thiệu đến học sinh. Bên cạnh đó, nhóm nghiên cứu cũng tiến hành nhờ đến sự giúp đỡ của giáo viên Âm nhạc nhà trường và kí âm các bản nhạc được sử dụng để biểu diễn, nhờ thế mà việc lưu truyền được thuận lợi hơn.

Với mục đích chia sẻ, lan toả văn hoá người Mạ nói chung và âm nhạc dân gian người Mạ nói riêng ra cộng đồng, nhóm nghiên cứu đã tiến hành lập fanpage “Âm sắc người Mạ” để kết nối cộng đồng dân tộc Mạ ở khắp nơi trên đất nước, giúp giới trẻ Mạ hiểu biết hơn về nhạc cụ dân tộc mình. Từ đó, kích thích niềm tự hào và giúp họ có ý thức bảo tồn các loại nhạc cụ đang có nguy cơ mai một.

Đặc biệt, giải pháp quan trọng và thiết thực đó là việc thành lập câu lạc bộ Văn nghệ dân gian người Mạ trong nhà trường. Ngay từ khi thành lập, câu lạc bộ đã thu hút nhiều học sinh tham gia. Những thành viên trong câu lạc bộ không chỉ có người Mạ mà còn có cả các bạn người Kinh, người Tày,... Khi được giáo viên động viên, khích lệ, các em rất tích cực và thể hiện niềm yêu thích đối với nhạc cụ dân tộc. Em K'Thư, học sinh lớp 10A2 chia sẻ: “Được nghe

Học sinh trường THCS&THPT Lộc Bắc học đánh đàn tre.

các nghệ nhân biểu diễn, được học đánh cồng chiêng, đàn tre và kèn bầu, em cảm thấy yêu và tự hào về văn hoá của dân tộc mình, cảm thấy mình cần có trách nhiệm bảo tồn các nhạc cụ dân tộc đang dần mất đi”. Em Đỗ Thị Thuý Kiều, học sinh lớp 11A2 chia sẻ: Tuy không phải là người dân tộc Mạ nhưng em đã tiếp xúc với các bạn đồng bào từ khi còn nhỏ. Vì thế, em rất thích văn hoá Mạ. Em cảm thấy rất thích thú khi được tham

gia những buổi học đánh công chiêng. Những lúc như vậy đã giúp em trở nên gắn kết với các bạn, có thêm nhiều kỹ năng và hiểu biết thêm về văn hoá dân tộc.

Những việc làm của thầy trò trường THCS và THPT Lộc Bắc là xuất phát từ mục đích nghiên cứu khoa học. Tuy nhiên, trong hành trình đó, tình yêu và niềm đam mê đối với văn hoá Mạ đã giúp chúng tôi ý thức được đây không còn là nhiệm vụ mà là trách nhiệm. Nhất là khi không gian văn hoá công chiêng Tây Nguyên được Unesco công nhận là di sản văn hoá phi vật thể của thế giới thì đòi hỏi nỗ lực và sự cố gắng của rất nhiều người trong công cuộc bảo tồn di sản. Tuy không phải lớn lao nhưng những việc làm của chúng tôi sẽ góp phần bảo tồn nhạc cụ dân tộc người Mạ đang mất dần. Chúng tôi tin rằng hành động nhỏ sẽ góp phần tạo nên sự khác biệt.

Trong cuộc thi Khoa học kỹ thuật cấp tỉnh lần thứ XIV năm học 2021 - 2022 do Sở Giáo dục và Đào tạo tỉnh Lâm Đồng tổ chức, chúng tôi vinh dự đạt giải Nhì với đề tài “Giải pháp bảo tồn và phát huy nhạc cụ dân tộc Mạ tại xã Lộc Bắc, Lộc Bảo, huyện Bảo Lâm, tỉnh Lâm Đồng”. Và quan trọng hơn, những cố gắng của chúng tôi đã được đại diện báo Nhân dân quan tâm và chú ý đến. Ngày 5 tháng 3 năm 2022, thầy trò trường THCS và THPT Lộc Bắc đã đón tiếp đoàn báo Nhân dân tại trường và cùng đoàn vào nhà bà Ka Dít để thực hiện việc trao truyền văn hoá Mạ. Đêm trong nhà dài là một đêm đầy ý nghĩa giúp cho thế hệ trẻ hiểu rằng việc gìn giữ văn hoá dân tộc có ý nghĩa vô cùng quan trọng. Đó là trọng trách thiêng liêng và cao cả mà tổ tiên đã phó thác mà các em là thế hệ tiếp nối trân trọng, giữ gìn.

Một số hình ảnh thực hiện việc trao truyền văn hoá tại nhà dài thôn 2, Lộc Bắc.